

Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей: обґрунтування технології

Ганна ЦВЕТКОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У контексті модернізації системи національної освіти актуалізуються питання рефлексії перспективного педагогічного досвіду в цілому та практики вищої школи зокрема, оскільки необхідність подолання технократичного підходу щодо визначення змісту і форм освітньої діяльності потребує формування особистості викладача вищої школи, здатного до саморозвитку, професійного вдосконалення, творчого перетворення професійної діяльності, комунікативно-духовної взаємодії. Адже саме особистість із значним потенціалом самовдосконалення, високими моральними принципами – основна вирішальна та дієва сила в забезпеченні подальшого духовного поступу українського суспільства.

Поняття «самовдосконалення» на основі розвитку духовності розглядають українські вчені І.Бех, М.Боришевський, І.Бужина, О.Вишневський, І.Зязюн, Н.Кордунова, І.Лебідь, О.Лучанінова, К.Настояща, О.Пометун, Е.Помиткін, Н.Репа, В.Слюсаренко, О.Сухомлинська, Т.Тюріна, Г.Шевченко, Т.Шестакова. Аспекти самоактуалізації як специфічного напрямку самовдосконалення аналізують Е.Долинська, В.Колошин, К.Кальницька, А.Романовський та ін.

Водночас розроблення дієвої технології професійного самовдосконалення викладачів вищої школи залишається актуальним питанням сьогодення і потребує докладного розгляду. Отже, метою статті є розкриття специфіки, сутності, структури, напрямів, етапів технології професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей, аналіз мотиваційно-стимулювального етапу представленої технології.

Цілісний комплексний аналіз феномену професійного самовдосконалення, спрямований на розроблення й обґрунтування ефективної організації цього процесу на основі розуміння його нескінченності, непередбачуваності й водночас специфічності, неможливий без теоретичного обґрунтування та практичного втілення технології професійного самовдосконалення в практику ВНЗ. Моделюючи процес професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей, ми виходили з того, що концептуальна модель саморозвитку викладача вищої школи має відображати відповідну технологію, спрямовану на досягнення мети нашого дослідження, яка полягає в обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці теоретико-методичних засад професійного

самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Концептуально-теоретична модель, враховуючи різноманітні наукові концепції та методологічні підходи, дає змогу створити на їх перетині нове наукове знання про досліджуваний феномен – професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей.

Зазначимо, що сам термін «технологія» у перекладі з грецької означає «наука про мистецтво» (*texne* – «мистецтво», «майстерність»; *logos* – «слово», «навчання»). У педагогічній літературі вживаються поняття «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «акметехнологія», «професійно орієнтована технологія». Зокрема, поняття *педагогічна технологія* охоплює процеси освіти, навчання, виховання. *Освітня технологія* пов'язана з організацією освітніх систем та освітніх закладів. Відповідно *технології навчання* та *виховання* відображають діяльність учителя та учнів у навчальному та виховному процесах.

У площині сучасних наукових досліджень спостерігається тенденція до розгляду педагогічної та освітньої технологій як синонімів, що засвідчує праця Г.Селевко «Сучасні освітні технології» [9], у якій аналізуються валфдорська педагогіка, педагогіка співробітництва, «діалог культур» та ін. Акмеологічну технологію сучасні дослідники (В.Рибалко та ін.) трактують як сукупність методів, прийомів, спрямованих на розкриття внутрішнього «Я», самості особистості, розвиток її «акме» [8, с. 316]. Тобто в акмеологічних технологіях основною ланкою є сама людина, яка відкриває в собі потенційні можливості саморозвитку, самовдосконалення, знаходить способи саморозкриття та самореалізації.

Зазначимо, що поняття «педагогічна технологія» почало цікавити науковців з 60-х років минулого століття. Як категорію педагогічної науки його було розроблено у 80–90-х роках. Дотепер існує варіативність визначень цієї категорії. Технологію розглядають як дидактичну концепцію, складову педагогічної науки (Б.Лихачов, П.Підкасистий, М.Чошанов); педагогічну систему (В.Беспалько, В.Гузєєв); педагогічний процес (В.Безрукова, М.Левіна, В.Симоненко); алгоритм діяльності вчителя та учнів (В.Монахов, В.Серіков, В.Сластьонін). Педагогічну технологію розуміють як спеціально розроблений алгоритм досягнення освітньої мети (І.Волков, Д.Чернілевський); сплановане й послідовне втілення на практиці педагогічного процесу (В.Сластьонін, І.Ісаєв, А.Міщенко, О.Дубасенюк); сферу професійних знань про методи й засоби навчання та теорію їх використання на практиці (І.Зязюн, С.Сисоєва, О.Пехота). Професійно орієнтовану технологію розглядають як систему форм, методів, прийомів і засобів, що спрямовані на гарантоване досягнення цілей фахової підготовки (О.Набока); технологію самоактуалізації, що передбачає багатопланову діяльність щодо самопізнання, самоаналізу, самонаказу, самопереконання, самовправління, самонавіювання (Р.Вайнола); технологію розвитку інноваційного потенціалу педагога (В.Маралов, О.Тихомиров).

У межах нашого дослідження спроектовано технологію професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей з оперттям на аксіологічні, акмеологічні, компетентнісні, особистісно орієтовані засади як базові.

Аналіз педагогічних праць засвідчив, що розробники педагогічних технологій саморозвитку викладача вищої школи звертають увагу на деякі бар'єри у цьому процесі. Зокрема, В.Маралов, характеризуючи бар'єри саморозвитку, зазначив, що вони бувають зовнішніми та внутрішніми, зумовленими суб'єктивними й об'єктивними чинниками. Зовнішніми бар'єрами дослідник вважає матеріальне становище, індивідуальну сімейну ситуацію, значну зайнятість, поганий стан здоров'я, відсутність умов для саморозвитку, недоброзичливе ставлення колег, відсутність підтримки та допомоги. Внутрішніми вчений називає відсутність здібностей до саморозвитку, мотивів та потреб самовдосконалення, нерозвиненість психологічних механізмів самопізнання та саморозвитку, лінощі, інертність, небажання мобілізувати себе на зміни, розчарування в професії, самовпевненість, негативне ставлення до інновацій [5].

Водночас педагоги вищої школи, ентузіасти, «фанати» своєї справи, можуть і прагнуть займатися самовдосконаленням, долати перешкоди саморозвитку за будь-яких умов. Саме такі викладачі здатні ефективно та вміло впроваджувати технології самовдосконалення, бути для своїх колег прикладом професійного самоствердження.

Усвідомлюючи значущість потреби в постійному саморозвитку сучасного педагога вищої школи,

формування мотивації до самовдосконалення вважаємо за необхідне обґрунтувати спеціально розроблену технологію з метою усунення зазначених суперечностей та бар'єрів професійного самовдосконалення.

Специфікою розробленої технології є:

- цілеспрямованість – наявність мети саморозвитку, саморуку, наближення до професійного успіху, самоактуалізація;
- створення високої мотивації до професійного самовдосконалення викладачів, набуття індивідуального досвіду, формування індивідуального простору самовдосконалення;
- гуманістична спрямованість на особистісну взаємодію, духовну комунікацію (викладача та студента), у результаті якої відбувається саморозвиток усіх суб'єктів освітнього простору;
- діагностичність (дозволяє коректно виміряти й оцінити сформованість компонентів професійного самовдосконалення);
- наступність, що полягає в поступовому ускладненні та нарощуванні структурних елементів, прийомів і методів технології самовдосконалення;
- результативність (гарантує досягнення високого результату професійного самовдосконалення викладачів вищої школи).

Пропонуємо узагальнені результати аналізу сутнісних ознак технології самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей (див. табл. 1).

Структура цієї технології охоплює методологічну основу, мету, завдання, об'єкт, предмет, принципи, етапи, напрями, прийоми (стратегічні, тактичні) досягнення мети, способи прогнозування результатів, умови впровадження.

Відповідно **метою** розроблення й впровадження технології самовдосконалення є озброєння викладача гуманітарних спеціальностей способами самовдосконалення, самореалізації, самоактивності, а **завданням** – створення індивідуального простору, набуття індивідуального досвіду, розкриття внутрішнього потенціалу, ініціація самопереосмислення, самоподолання, самовизначення, самореалізації, досягнення самоактуалізації, професійного акме.

Об'єкт технології – професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів, **предмет** – способи (форми, методи, прийоми) професійного самовдосконалення.

Розглянемо технологію самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей на основі розкриття її напрямів і змісту (див. табл. 2). Особливу увагу варто приділити мотиваційно-стимулювальному етапу. Його основу становлять ідеї А.Макаренка, В.Сухомлинського, концепція створення ситуації успіху О.Белкіна, напрацювання Л.Рибалко, В.Рибалко, О.Пехоти. Важливе значення має взаємозв'язок між процесами професійного самовдосконалення викладача вищої школи та створення ситуації успіху, що дає відчуття радості, задоволення, морального, душевного піднесення

Таблиця 1

Сутність технології самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей вищої школи

Сутнісні ознаки технології самовдосконалення	Характеристика технології самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей
Призначення	Процес створення системи методів та прийомів, спрямованих на розкриття внутрішнього потенціалу саморозвитку викладача, умінь самості.
Визначення	Інструментарій досягнення професійного самовдосконалення, вершин акме, компетентностей на духовно-аксіологічній основі, ініціація переосмислення, самоподолання, самовизначення, самореалізації викладача гуманітарних спеціальностей; охоплення викладача вищої школи діяльністю щодо саморозвитку в педагогічному процесі, творче перетворення всієї професійної діяльності на основі усвідомленого саморозвитку.
Передумови створення	Цілі, створення креативно-розвивального освітнього простору ВНЗ, стимулювання та орієнтація на постійне самовдосконалення, самоактуалізацію викладачів у навчально-виховному процесі університету, технологія самовдосконалення є методологічною основою методики викладання дисциплін у вищій школі
Парадигма	Гуманітарна парадигма – основна педагогічна цінність – людина (викладач, студент) з її унікальною здатністю до саморозвитку, з індивідуально-творчим процесом пізнання та самоствердження. Проект майбутнього самовдосконалення викладача гуманітарних спеціальностей.
Орієнтація	На духовну взаємодію суб'єктів креативно-розвивального простору вищої школи, результатом якої є саморозкриття та взаємозбагачення всіх учасників навчально-виховного процесу ВНЗ.
Спрямованість	Гуманістичність, універсалізація підходів до процесів самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей.
Динамічність	Відображає процесуальний, нелінійний, динамічний характер процесів самовдосконалення.

Таблиця 2

Етапи та напрями технології професійного самовдосконалення	Змістові характеристики технології професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей
Мотиваційно-стимулювальний (створення індивідуального простору самовдосконалення) етап	1. Використання у професійній діяльності теорії про природу успіху, оволодіння методами фасилітації (К.Роджерс), прийомами досягнення успіху (тренінги особистісного зростання). 2. Організація креативної, спрямованої на саморозвиток, діяльності викладача вищої школи (міжкафедральні семінари, семінари для завідувачів кафедр). 3. Насичення змісту дисциплін у вищій школі концепціями професійного самовдосконалення; переосмислення структури традиційних лекційних та семінарських занять, орієнтація на взаємозбагачення, взаєморозвиток.
Рефлексивний етап	Педагогічний самоаналіз, діагностика успіхів, недоліків (аналітично-рефлексивні вправи, імітаційні ігри, рефлексивно-аналітичні бесіди), рейтинг викладачів.
Розкриття внутрішнього потенціалу саморозвитку викладача	1. Набуття досвіду інноваційної педагогічної діяльності через інтерактивне навчання, залучення до роботи в міжкафедральних семінарах, проблемних «круглих столах», дискусіях, ділових іграх. 2. Ініціація самореалізації педагога через створення ситуацій проектування його змін у професійній діяльності (відкриті заняття, семінари з навчання саморозвитку). 3. Складання плану професійного самовдосконалення.
Оволодіння індивідуальним стилем, знаннями та навичками професійного самовдосконалення	Школа професійного самовдосконалення викладача ВНЗ. Спецкурси «Методика викладання окремих предметів ВНЗ», «Духовний розвиток та етика викладача ВНЗ», «Педагогічна майстерність викладача вищої школи».
Розвивально-творчий напрям	Проведення відкритих лекційних, семінарських занять, створення методичних рекомендацій, скарбничок педагогічного досвіду саморозвитку, саморозкриття та презентація питань індивідуального стилю роботи викладача, складання портфоліо, університетський конкурс педагогічної майстерності.

від педагогічної праці та впливає на формування потреби в саморозвитку. Як вважає О.Белкін, успіх є засобом досягнення успішності і залежить від розмаїття умов та способів для його досягнення. Ситуація успіху формується на всіх етапах взаємодії студента і викладача з урахуванням особливостей та можливостей кожного індивіда під час організації

пізнавальної діяльності і сприяє переведенню навчального процесу з рівня педагогічної на рівень особистісної взаємодії [1].

У нашому дослідженні важливим є розгляд суб'єктивної успішності викладача, тобто власні досягнення професіонала, індивідуальні досягнення в педагогічному виді діяльності як результат фізичної,

психічної, морально-душевної «роботи над собою», своєрідне подолання внутрішніх суперечностей та порушення інерції спокою. Створення ситуації успіху – трамплін для подальшого руху, саморозвитку, професійного самовдосконалення викладача вищої школи.

Отже, успішність професійного самовдосконалення викладача гуманітарних спеціальностей ґрунтується на «засадах стійких мотивів, системі професійних знань, професійно-педагогічних умінь і самооцінки, що забезпечує йому успіх, тобто досягнення поставленої мети й позитивних результатів діяльності, а також стабільний емоційний настрій від того, що результат, до якого викладач прагнув у своїй діяльності, або збігся з його чеканнями, або перевершив їх» [4, с. 27].

Аналіз відповідної літератури [6, 8, 9] засвідчує, що **успіх у педагогічній діяльності залежить від таких чинників, як:**

1. Професійна психолого-педагогічна підготовка викладача. Нині вона має різноманітний виклад, залежить від традицій ВНЗ, його викладачів. Однак майбутні фахівці повинні мати ґрунтовні знання в галузі педагогіки й психології, вміти орієнтуватися в життєдіяльності учнів та вміло вирішувати проблемні педагогічні ситуації.

2. Загальний розвиток педагога, його особистісні риси, розуміння суспільного контексту епохи, культури тощо.

3. Тип навчального закладу, в якому працює викладач, з огляду на специфічні вимоги до його діяльності.

4. Характеристика особистого життя викладача щодо взаєморозуміння з довкіллям, близькими людьми, матеріального забезпечення, рівня побутових умов тощо.

У мотивації досягнення педагогічних вершин через успішну професійну діяльність велику роль відіграє метод фасилітації (К.Роджерс), що сприяє самовдосконаленню як викладача вищої школи, так і студента. Як наголошував К.Роджерс, педагог-фасилітатор має стимулювати прагнення до саморозвитку. У спілкуванні зі студентами такий викладач демонструє довіру, у з'ясуванні та формуванні цілей і задач особистісного розвитку звертає увагу на формування внутрішньої мотивації. Він – «скарбничка», «джерело» різноманітного досвіду, до нього можна звернутися за допомогою і порадою. Педагог має володіти емпатією, яка дає змогу розуміти почуття та хвилювання кожного студента, постійно збагачувати себе духовно й інтелектуально.

Мета **першого етапу** технології самовдосконалення – викликати зацікавленість викладачів до професійного саморозвитку, ефективної взаємодії зі студентською аудиторією, бажання поглибити свої психолого-педагогічні знання, зокрема щодо питань дидактики, інтерактивних методів навчання. Як засвідчує практика, це найскладніший етап, адже доводиться долати різні психолого-педагогічні

бар'єри. Щоб мотивувати викладачів, варто спрямувати учасників на роботу над собою, використовуючи досвід ентузіастів педагогічної справи, які працюють поруч, залучати до цього неординарних особистостей з яскравою харизмою, що мають великий педагогічний стаж, а головне – прагнення до саморозкриття та саморозвитку.

За допомогою вправ, прийомів, тестів викладач вищої школи розкриває можливості свого самовдосконалення, власного потенціалу досягнення успіху. Методи фасилітації, якими він володіє, позитивно впливають на професійне самовдосконалення, значно покращують комунікативну взаємодію зі студентською аудиторією, сприяючи успіху в педагогічній діяльності, взаємному саморозвитку суб'єктів креативно-розвивального простору.

Варто пам'ятати, що за будь-якої взаємодії люди здійснюють виховний вплив один на одного, а в педагогічному процесі цей вплив набуває вирішального значення, стає «дотиком до особистості» або «дотиком до душі» студента, взаємозбагаченням. Характерною ознакою креативно-розвивального простору є дієвість та ефективність педагогічного процесу, за якого спілкування діє психотерапевтично. Успішність саморозвитку залежить від внутрішньої мотивації студентів, яку формує викладач, і ставлення до нього як до партнера, що створює в слухачів почуття довіри, безпеки, упевненості у своїх силах, а отже, стимулює пізнавальну активність, ініціативу, творчість самого педагога, який так само відчуває задоволення від розкриття власного потенціалу.

Завданням представленої технології є опанування викладачів методами фасилітації та досягнення професійного успіху засобами педагогічного тренінгу. Він має будуватися на принципі діяльній детермінації, що передбачає органічний зв'язок усієї сукупності соціально-психологічних характеристик групи, засобів психологічного впливу з реальною дійсністю [7]. Педагогічний тренінг впливає на розвиток особистості викладача на таких рівнях: *когнітивному* (отримання нової інформації відбувається засобами постановки та вирішення дослідницьких задач, що спрямовані на самопізнання, оволодіння прийомом та засобами саморозвитку); *морально-емоційному* (вся нова інформація інтерпретується через особистісну значущість та моральність); *конативному* (передбачає розширення поведінкового репертуару за рахунок усвідомлення неефективних способів викладання, спілкування зі студентською аудиторією).

Під час проходження тренінгів викладач вищої школи має оволодіти: ефективними комунікативними діями в реальних умовах спілкування; уміннями емоційної регуляції на всіх етапах тренінгу; уміннями самості, що спрямовують та визначають характер подальшого професійного саморозвитку особистості; процесами відображення, що створює орієнтацію людини в ситуації спілкування та самовизначення.

Важливою особливістю тренінгу (у межах розробленої технології) є його діагностична функція. Йдеться про самодіагностику як відображення активної професійної позиції викладача. На жаль, на практиці дуже часто трапляється так, що у педагога добре відпрацьовано позиції «предметника» (головне – знання свого предмета), «методиста» (методичні уміння й навички), але він не сформувався як «діагност», «самодіагност». Причина цього в тому, що у вищих навчальних закладах предметним умінням приділяється більше уваги, аніж психолого-педагогічним. Отже, здійснюється підготовка викладача-лектора, але не формується особистість професіонала, що постійно розвивається. В цих умовах актуалізується роль тренінгових технологій, які ефективно впливають на формування педагогічної компетентності, професійної здатності, самовдосконалення. Ситуація спілкування в тренінгу передбачає, що діагностичні процедури стають органічною складовою навчання, впливають на створення індивідуального простору самовдосконалення викладача. Тренінг виконує такі функції: дидактичну, виховуючу, розвивальну, професійну (С.Харін) [10], що сприяють формуванню стратегії саморозвитку, спрямовують вектор потенційного професійного самовдосконалення педагога. Під час тренінгу особистість набуває знання, уміння, навички міжособистісної взаємодії, у ній реалізується яскраво виражена спрямованість на формування певних якостей. Розвивальний характер тренінгу виявляється в якісних змінах особистості викладача, створенні умов для корекції й вдосконалення професійних знань та умінь. Отже, тренінг професійного самовдосконалення посилює контекст навчання за трьома напрямками: знань про природу самовдосконалення, самопізнання, самореалізації та способів їх використання; умінь, що сприяють самовдосконаленню, більш ефективній взаємодії між викладачем і студентом; взаємозбагаченню педагогічних цінностей та поглядів.

Мотиваційно-стимулювальний напрям технології самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей також передбачає організацію креативної, спрямованої на саморозвиток діяльності викладача вищої школи (міжкафедральні семінари, семінари для завідувачів кафедр). У цьому контексті велике практичне значення мають семінари, «круглі столи» з обміну досвідом саморозвитку, інноваційними методами навчання, ознайомлення із сучасними методиками та технологіями самоосвіти. Під час цих заходів розглядаються питання: як спрямувати викладачів на ефективну педагогічну діяльність, підтримати ентузіазм викладача-початківця, запобігти професійним деформаціям, навчити аналізувати свою викладацьку діяльність і роботу студента, творчо здійснювати професійну діяльність, віднаходити оптимальне поєднання аудиторної й самостійної, індивідуальної роботи студентів.

У роботі семінару важливе значення має періодичність опрацювання раніше поданого матеріалу із самовдосконалення, але вже на вищому рівні. Дослідники розробили чітку логіку побудови обговорюваних етапів: аналіз теоретичних положень самовдосконалення → перенесення їх на навчальний предмет, створення конкретної науково-методичної розробки → обговорення результатів її застосування (Н.М. Зверева) [3]. Під час проходження цих етапів в учасників пробуджується інтерес до концепції самовдосконалення, до дидактики та педагогіки вищої школи, усвідомлення взаємозв'язку навчання й цілісного розвитку особистості.

Тож удосконалення вмінь педагогічного спілкування, зростання рівня теоретичних знань дають змогу один і той самий матеріал розглядати кожного разу на новому методичному й змістовому рівнях, розкриваючи безмежні можливості для професійного потенційного зростання. Наведемо приклад. На першому семінарі розглядається сутність, структура, етапи професійного самовдосконалення занять (основні теоретичні положення), на другому – процедура входження в семінар за допомогою прийомів педагогічної майстерності початку заняття, на третьому – різні варіанти побудови семінарського заняття з використанням інтерактивних технологій та технології самовдосконалення. Отже, переосмислення педагогічної теорії відбувається на основі предметної специфіки та концепції професійного саморозвитку.

Важлива роль у межах технології професійного самовдосконалення належить **науково-практичним семінарам для завідувачів кафедр**. Основна їх мета – ознайомлення з новими технологіями самоосвіти, самовдосконалення й сучасними методами навчання, обговорення та аналіз питань і проблем, що виникають у роботі з викладачами: як сформувати інтерес до педагогічної діяльності у ВНЗ; як порозумітися з молоддю, яка має дещо інші ціннісні орієнтації та уявлення про сучасне навчання та концепції саморозвитку; чого цінного можна навчитися у викладача-початківця.

Отже, під час таких семінарів для керівника стає більш зрозумілою стратегія і тактика корекції поведінки викладача щодо методів та форм самовдосконалення, прийомів педагогічного спілкування, відкриваються можливості для подальшого розвитку педагогічної інтуїції та передбачення завідувача кафедри, а також впливу на професійне становлення викладача, відбувається взаємозбагачення і досвідченого керівника, і педагога-початківця.

Ефективною формою підвищення науково-методичного рівня викладача ВНЗ є система індивідуального кураторства початківця досвідченим наставником. Вона передбачає відвідування лекцій, семінарських занять, їх рефлексивний аналіз як один із ефективних способів формування мотивації викладача до професійного самовдосконалення, допомога в становленні власного педагогічного стилю та досвіду саморозвитку.

Створення індивідуального простору самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей, що відбувається в межах мотиваційно-стимульовального напрямку, залежить від насичення змісту дисциплін у вищій школі концепціями професійного самовдосконалення; переосмислення структури лекційних та семінарських занять, орієнтація на взаємозбагачення, взаєморозвиток суб'єктів креативно-розвивального простору. Отже, технологія самовдосконалення передбачає сучасні форми організації навчання у вищій школі, що мають не лише інформувати, а й сприяти самовдосконаленню, формуванню фахівця та громадянина, всебічному розвитку молодшої людини й самого викладача.

З нашого погляду, лекція є ефективною формою систематичного, живого, безпосереднього «контакту» свідомості, почуттів, волі, інтуїції, імпровізації, переконаності між особистістю викладача і внутрішнім світом студента. Сучасна лекція, у межах технології самовдосконалення – джерело саморозвитку і педагога, і студента [2]. Сучасна лекція, семінар – організоване духовне спілкування групи, змістом якого є наукові знання, результатом – інтелектуальне зростання кожного студента, формування потреби в постійному самовдосконаленні суб'єктів креативно-розвивального простору, духовне багатство [12]. Сучасний семінар, насичений концепціями самовдосконалення, – інтерактивна, творча форма організації навчання. У цьому разі викладач переходить від рівня елементарної взаємодії з аудиторією до евристичної (повне використання можливостей «живого» спілкування зі студентами) і творчої самостійності. Варто ставити питання про підготовку семінара абсолютно іншої якості, що набуває потенціалу вдумливої рефлексії та саморозкриття.

Отже, технологія професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей має свою специфіку, структуру, етапи. Це дієвий інструментарій досягнення професійного самовдосконалення, вершин акме, компетентностей на духовно-аксіологічній основі, ініціація переосмислення, самоподолання, самовизначення, самореалізації викладача, творче перетворення всієї професійної діяльності на ґрунті усвідомленого саморозвитку. Технологія професійного самовдосконалення має чітку орієнтацію на духовну взаємодію суб'єктів креативно-розвивального простору вищої школи, результатом якої є саморозкриття та взаємозбагачення всіх учасників навчально-виховного процесу ВНЗ. Мотиваційно-стимульовальний етап технології професійного самовдосконалення (створення індивідуального простору самовдосконалення) вирішує завдання – мотивувати викладачів до професійного саморозвитку, ефективної взаємодії зі студентською аудиторією, питань дидактики, інтерактивних, прогресивних методів навчання, бажання поглибити й проаналізувати свої психолого-педагогічні знання, потенційні можливості; організація креативної, спрямованої на саморозвиток

діяльності викладача вищої школи (міжкафедральні семінари, семінари для завідувачів кафедр); збагатити зміст дисциплін у вищій школі концепціями професійного самовдосконалення; переосмислити у зв'язку з цим структуру лекційних та семінарських занять з орієнтацією на взаємозбагачення, взаєморозвиток суб'єктів креативно-розвивального простору.

Література

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать: Кн. для учителя / А.С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
2. Загвязинский В.И. Исследовательская деятельность педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Владимир Ильич Загвязинский. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с. – (Профессионализм педагога).
3. Зверева Н.М. Практическая дидактика для учителя: Учеб. пособие / Н.М. Зверева. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 256 с.
4. Коновалова В.Б. Педагогичні умови успішності професійної діяльності викладача вищого навчального закладу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.Б. Коновалова. – Вінниця, 2005. – 20 с.
5. Маралов В.Г. Основы самопознания и саморазвития: Учеб. пособие для студентов сред. пед. заведений / В.Г. Маралов. – М.: Академия, 2002. – 256 с.
6. Морозов А.В. Креативная педагогика и психология: Учеб. пособие / Александр Владимирович Морозов, Дмитрий Владимирович Чернилевский. – М.: Академический Проект, 2004. – 2-е изд., испр. и доп. – 560 с.
7. Петровская Л.А. Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М.: Издательство Московского университета, 1989. – 216 с.
8. Рибалко Л.С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект): Монографія / Л.С. Рибалко. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2007. – 443 с.
9. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології / Г.К. Селевко. – М.: Народна освіта, 1998. – 256 с.
10. Харин С.С. Искусство психотренинга: Заверши свій гештальт / С.С. Харин. – Минск, 1998. – 352 с.
11. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посібник / П.М. Щербань. – К.: Вища школа, 2004. – 207 с.
12. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология / Надежда Егоровна Щуркова. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.

Анотації

Ганна ЦВЕТКОВА

Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей: обґрунтування технології

У статті розкривається технологія професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних спеціальностей, висвітлено її специфіку, структуру,

напрями та етапи. Проаналізовано мотиваційно-стимулювальний напрям цієї технології, що базується на створенні індивідуального простору самовдосконалення, організації креативної, спрямованої на саморозвиток діяльності викладача вищої школи, насиченні змісту дисциплін у вищій школі концепціями професійного самовдосконалення.

Ключові слова: технологія, професійне самовдосконалення, індивідуальний простір самовдосконалення, креативна педагогічна діяльність, викладач гуманітарних спеціальностей.

Анна ЦВЕТКОВА

Профессиональное самосовершенствование преподавателей гуманитарных специальностей: обоснование технологии

В статье раскрывается технология профессионального самосовершенствования преподавателей гуманитарных специальностей, освещены её специфика, структура, этапы. Проанализировано мотивационно-стимулирующее направление технологии, которое базируется на создании индивидуального пространства самосовершенствования, организации креативной, направленной на саморазвитие деятельности преподавателя высшей школы, насыщении содержания дисциплин высшей школы концепциями профессионального самосовершенствования.

Ключевые слова: технология, профессиональное самосовершенствование, индивидуальное пространство самосовершенствования, креативная педагогическая деятельность, преподаватель гуманитарных специальностей.

Ganna TSVETKOVA

Professional self-cultivation of the teachers of the humanitarian specialties: the explanation of the technology

The technology of professional self-improvement is revealed in the article, its specific, structure and stages are covered. The motivational and stimulating direction of this technology is analyzed, which is based on the creating of the individual space of self-cultivation, the organization of creative, aimed at the self-activity of a high school teacher, the saturation of the content of the high school disciplines with the concepts of professional self-improvement.

Keywords: technology, professional self-improvement, personal space of self-cultivation, creative pedagogical activity, a teacher of the humanitarian specialties.

Семінар-практикум «Сімейні цінності»

Сьогодні, як ніколи, у суспільстві усвідомлюється соціальна цінність сім'ї, її визначальна роль у формуванні та розвитку особистості дитини. Тому активізація виховного впливу на молодь у підготовці до створення власної сім'ї як важливого осередку українського суспільства є дуже важливим і нагальним питанням.

З 19 по 23 серпня 2013 року на базі Запорізького обласного Інституту післядипломної педагогічної освіти за підтримки Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України та сприяння Всеукраїнської громадської організації «Рада сімей України», благодійного фонду Костянтина Кондакова та Центру сімейної культури «Квітка життя» (м. Запоріжжя) відбувся Всеукраїнський семінар-практикум «Сімейні цінності».

Мета семінару-практикуму – сприяння продуктивності і якості роботи класних керівників, психологів, соціальних педагогів, вчителів з організації сімейного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах; створення духовно-моральної основи, що базується на усвідомленні, прагненні людини проживати радісне і щасливе життя, ефективно розвиватися в парі й у сім'ї, взаємодіючи при цьому з дітьми, батьками; ознайомлення з мотивами і принципами створення сім'ї, побудованими на природній системі цінностей людини, які дозволять ще у дошлюбний період закласти надійний фундамент сім'ї.

У семінарі взяли участь методисти інститутів післядипломної педагогічної освіти, фахівці управлінської освіти, класні керівники, соціальні педагоги, практичні психологи та вчителі регіонів України, міст Запоріжжя та Мелітополя, Запорізького та Мелітопольського районів Запорізької області, які впроваджуватимуть у 2013–2014 навчальному році курс за вибором або факультатив «Сімейні цінності» у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

Під час урочистого відкриття семінару учасників привітали міський голова Запоріжжя Олександр Ченсанович Сін, ректор КЗ «ЗОІППО», доктор філософських наук, доцент, депутат Запорізької обласної ради Володимир Васильович Пашков, начальник відділу організації виховної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Леся Володимирівна Корецька, директор Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради Раїса Василівна Чухрай, протоієрей, завідувач відділу сімейного виховання Запорізької єпархії Української православної церкви Роман Півнів та ін.

Запорізький міський голова зазначив, що започаткування курсу за вибором «Сімейні цінності» – дуже важливий крок у напрямі зміцнення інституту сім'ї, духовних та моральних цінностей.

Учасники семінару сподіваються, що запровадження нової навчальної програми сприятиме налагодженню стосунків між батьками та дітьми, а також допоможе їм уникнути багатьох проблем у майбутньому.

За інф. офіційного сайту Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України